

KÖVES Margit

Delhi Egyetem

Szlavisztika–Finnugrisztika Tanszék

Delhi, India

mkoves@gmail.com

TÍMÁR ZSÓFI MUSKÁTLIJA INDIÁBAN

Klasszikusok és kortársak újraírása és fordítása tanulás közben

Muškatle Žofi Timar u Indiji

*Parafraziranje i prevođenje klasičarke savremenih autora tokom učenja
mađarskog jezika*

The Geranium of Zsófi Tímár in India

*The Rewriting and Translation of Classics and Contemporary in the Course
of Studying Hungarian*

A dolgozat Mikszáth Kálmán klasszikus elbeszélése, a *Tímár Zsófi özvegységének* kortárs átírásával, Tóth Krisztina *Tímár Zsófi muskátlijával* foglalkozik, ami tananyagként szerepelt a Delhi Egyetem MA orosz kurzus magyar fakultációján. Mikszáth elbeszéléseinek, valamint az írói hangnak az elemzése, a klasszikus elbeszélés hindi fordítása nagymértékben segített a hallgatóknak Tóth Krisztina kortárs szövegének megértésében és fordításában. Tóth Krisztina elbeszéléseinek fordítását az egyik hallgató olyan módon készítette el, hogy az elbeszélés „személytelen” hangját, a narratívát változatlanul hagyta, de néhány, az indiai kulturális kontextus és a szövegolvasási gyakorlat miatt nehezen érthető részletet kiegészített. Így a cím, Péter és Zsófi kapcsolata meg Péter halála más színezetet kapott az indiai hallgató fordításában.

Kulcsszavak: intertextualitás, átírás, fordítás, irodalmi kánon, didaktika

A klasszikus hagyomány – kortárs újraírás kérdésével a magyar irodalmi módszertani kurzus foglalkozik a pécsi egyetemen (Kucserka 2011), amely betekintést nyújt az eredeti művek kortárs közvetítésébe, a társadalmi kontextusba, kulturális összefüggésekbe és nyelvekbe. Az újraírás, fordítás kérdése korábban már Esterházy, Tóth Krisztina és Háy János munkái alapján is felmerült, de számomra különösen az teszi érdekessé, hogyan lehet a magyar irodalmi kánon tanítását, ismertetését a külföldiek számára a kortárs irodalom felé elágaztatni.

Mikszáth-elbeszélést tanítani – Mikszáthot újraolvasni

Tanári munkám során a Delhi Egyetemen többször tanítottam MA orosz szakosok számára az Introduction to Hungarian history and literature, azaz a magyar történelem és irodalom kurzust, amelynek Mikszáth is része. Az MA-kurzus első három szemeszterében a hallgatók heti négy órában magyar nyelvet tanulnak, a negyedik szemeszterben kerül sor a magyar irodalomra és történelemre. Az előírt tananyagban tíz magyar író és költő szerepel, akik közül négyet-ötöt választunk ki olvasásra, tanulásra. Ennek keretében olvasunk el egy vagy két Mikszáth-elbeszélést, *A pénzügyminiszter reggelijét* és *a Tímár Zsófi özvegyességét*. Mind a két elbeszélés hindi fordításban kitűnően visszaadható (Mazaldan 1994, 1–3, 14–17). A narrátor hangjának ritmusa és dallama, az „élőbeszédyszerűség” (Tahin 2003, 37–71) volt az, ami már a hindi fordítás első olvasásakor is megtetszett. *A Tímár Zsófi özvegyességében* a patriarchális jóindulat és a kedélyesség ötvözete artikulálódik, amelyről Kosztolányi azt írta, hogy „úgy beszél minden alakjával, félvállról, pipával a szájában; mintha az egész világnak nagybátyja lenne” (Kosztolányi 2010, 19–20).

A pénzügyminiszter reggelije közéleti irányultságával olyan publicisztikai műfajt és mentalitást képvisel, ami közel áll a hindi politikai-parlamentari tárcához, hindi fordítása is van (Mazaldan 1994, 1–3), többek között ez is indokolta, hogy a tananyag része legyen. A karcolatban a narrátor szinte filmrendezői szemmel készíti a parlament büfijéről és a folyosóról audiális és vizuális felvételt. A karcolat alcíme, *az Ellenzéki vázlat* nem egy politikailag világosan körülhatárolható elbeszélői álláspontot jelöl ki, hanem objektív riporteri jelenlétet. A tárgyak megelevenedése, a tényérok, a poharak, palackok, a „cukkedlik”, a vajak, a heringek, a sajtok, a sonka és a legyek közelképe, a tárgyak, személyek „ünnepélyes” csapatmunkája, a „mamelukok”, a „habarékiak” humoros, szarkasztikus leírása közel áll a hindi politikai karcolathoz, ami ma is élő, közkedvelt műfaj. A műfaj népszerűsége Mirza Muhammed Rafi írásaival kezdődött a XVIII. században. Új képviselői napjainkban Manohar Shyam Joshi és Hari Shankar Parsai. Bár Mikszáth 1883-ban, a karcolat megjelenésének időpontjában ellenzéki képviselőként volt jelen a parlamentben, az elbeszélésben önálló, árnyalt narrátori nézőpontot választ (Hajdu 2010, 57–123).

Kronológiai rendezőelv a magyartanításban

Arató László a magyartanítás válságának egyik okát a kronológiai rendezőelvben látja, illetve a szerző- és portrécentrikus magyartanításban (Arató 2004). Pethóné Nagy Csilla a kronológiai rendezőelvet meghatározónak tartja,

de fontosnak gondolja, hogy a diákok tapasztalatot szerezzenek a kronológia átjárhatóságáról és a szövegvilágok kapcsolatáról is (Pethőné 2005, 20–21). Tanítási tapasztalataim azt mutatják, hogy egy távoli kultúrában a korkép és a művek világa együtt hatnak az olvasási, fordítási kedvre. De a klasszikus mű kortárs átírással való összekapcsolása is fokozza a mű iránti érdeklődést, így a *Tímár Zsófi özvegye* jó illusztráció arra, hogy mindkét szöveg jobban megnyílik, ha a párjával, azaz Tóth Krisztina *Tímár Zsófi muskátlijával* olvassuk.

Intertextualitás és a magyar irodalom

Tóth Krisztina *Talált mondat* című akadémiai székfoglalójában a költészet intertextualitásáról, a magyar költészeti hagyomány, Petri György, Tandori, Simon Balázs és Várady Szabolcs tudatos és tudattalan megidézéséről ír a saját és mások verseiben (Tóth 2011). A *Talált mondat*ban a palimpszesztről, a parafráziszról és a pastiche-ről szólva Tóth Krisztina arról számol be, hogy a „művek történeti holdudvarát” használják fel, „kitágítva az értelmezési lehetőségeket”, és így „olyan mintázat” jön létre, amelyben „az alkotó és az újraalkotó vonásai is kivehetőek”. Ezt a modellt a fordítás kontextusában egy hasonló, további réteggel bővíthetjük, hiszen a fordító a szöveget a saját nyelvi és társadalmi pozíciójából, látószögéből hozzáférése szerint világítja meg (N. Kovács 2004, 18–19).

A mű jelentése szövegek közötti kölcsönhatás során nyilvánul meg. Julia Kristeva a művet mint beszédben kitermelődő valóságosságot határozta meg, és kiemeli, hogy a szöveg produktivitásként jön létre, s terében több szövegből származó megnyilatkozás keresztezi egymást; „a korábbi szövegek átíródásával, temporalitásával, szövegi közök, csomók, disszeminatív működésével szembe-sül” (Sándor 2006, 17–35). Kristeva a szövegközi mozgást hálószerűnek fogja fel. Ebben a szerkezetben az értelmezés nem az eredetet kutatja, hanem azt, ahogy a szöveg és fordítása megnyílik a történetiség, a hagyományozás és a társadalmi gyakorlat felé. A mű meghatározása „antropológiai tény” abban az értelemben, ahogy Barthes állította a *Kritika és igazságban*.

Esterházy az *Esterházy-kalauzban* idézi Barthes szavait (Barthes 1976, 215–240), és elmondja, hogy mi volt a tétje a vendég-szövegeknek. Ez bizonyos mértékig egybehangzik azzal, ahogyan Tóth Krisztina írja le alkotó és újraalkotó egymást részben átfedő arcképét.

Az, hogy a szöveg testében egy idegen test van. Most egyfelől igaz, hogy ezek hasonulnak a szöveghez. Másfelől azonban mégiscsak idegen marad. Következésképpen valami billegés támad a szövegben. No most ez a billegés vagy remegés, nagyon fontos. Ezt hozza az idézet; egy idézet

hiába simul bele egy szövegbe, mert ha simul, ha nem simul, nem simul. Az abban meglévő irányok, melyek ugyan kiszabadítva a környezetből csak úgy, ahogy működnek – azok az irányok azért nem egészen ugyanazok, mint a szövegben meglévő irányok. Tehát valami feszültség támad (Birnbaum 1991, 7–8).

Tanári munkám során hallgatókkal és kollégákkal több Tóth Krisztina-vers, -elbeszélés, illetve -karcolat fordításán dolgoztunk, és érzékeltük ezt a több irányba tartó feszültséget.

Ciklusépítés és Tímár Zsófi

Mikszáth novelláinak első két kötete újdonság volt, a napilapok tárcanovellái közül a legjobbabból készült válogatás. A magyar tárcarovat a XIX. század végi, kiegyezés utáni újságkiadás felvirágzásával esett egybe. Hajdu Péter *Tudás és elbeszélés* című könyvében ír Mikszáth szerepéről a tárca műfajának kialakulásában (Hajdu 2007, 548–559). A *jó palócok* újdonságnak számított a XIX. század nyolcvanas éveiben, mert egy marginálisnak tekintett régiót és társadalmi csoportot jelenített meg a magyar irodalomban. Az események lokalizálása öt falu – Bágy, Gózon, Bodok, Majornok, Csoltó – földrajzi térségében azt is jelentette, hogy a faluk földrajzi térségében a novellák szereplői ismerik egymást, és a narrátor sok esetben az ő közös tudásukra támaszkodik. Az ott élők egyik novellában főszereplőként, míg egy másikban mellékszereplőként jelennek meg. A hely fontos szerepet játszik a *Tímár Zsófi muskátlijában* is, azzal, hogy Zsófi és Péter Kanizsa környéki falujukban, majd Kőbányán élnek a kilencedik emeleten.

Tóth Krisztina az elbeszélésköteteit szintén a folyóiratokban, újságokban megjelent tárcanovellákból válogatta össze, de ő gondosan elválasztja a tárca és az elbeszélés fogalmát. Például a *Hazaviszlek, jó?* című kötetbe tárcákat válogatott össze, amelyekben közös a sűrítés, a „képkivágás” és az, hogy „közvetlenebbül kapcsolódik az aktualitáshoz” (Horváth – Tóth 2018, 114–123). A *Párducpompa* (Tóth 2017) és a *Pillanatragsztó* (Tóth 2014) című kötet – az utóbbiban szerepel a *Tímár Zsófi muskátlija* – tárcanovellák gyűjteménye. Ezekben a novellákban jelen van a törekvés: „minimális terjedelemben felvillantani egy teljes emberi sorsot [...], a sűrítés a tétje az ilyen prózának” (Horváth – Tóth 2018, 218). A struktúrára fordított figyelmet, a gondos szerkesztést látjuk a *Pillanatragsztóban*, amelyben huszonöt történet olvasható. A huszonöt történet képviseli Tóth Krisztina irodalmi munkásságának huszonöt évét. A huszonöt novellát öt nagyobb részbe osztotta be, mindegyikbe öt elbeszélést válogatott. A *Tímár*

Zsófi muskátlija a Végül is még nyár van című rész középső, harmadik darabja, az e részben levő elbeszélések csábításról, csalódásokról, „kapuzárás” előtti válásról és új házastársi kapcsolatokról szólnak. A *Tímár Zsófi muskátliját* Tóth Krisztina 2010-ben, száz évvel Mikszáth halála után írta.

„Talált mondatok”, idegen testek a *Tímár Zsófi muskátlijában*

Azok a nevek, mondatok, kifejezések, amelyek bekerültek Mikszáth *Tímár Zsófi özvegységéből* *Tímár Zsófi muskátlijába* – Esterházy szavaival – „billegést, remegést”, feszültséget hoznak létre a szövegben. Az elbeszélés címe a birtokos raggal előhívja a *Tímár Zsófi özvegysége* címet. Mikszáthnál az elbeszélés tárgya Zsófi szalmaözvegysége, majd igazi özvegysége, míg a *Tímár Zsófi muskátlijában* az életen, a természet – kultúra kontinuitáson, az élhetőbb világon van a hangsúly, amely Zsófi számára a növényt, a kismacsokat jelenti, és amely tragikus fordulatot hoz létre Péter és Zsófi számára. A *Földlakó* című elbeszélés a *Pillanatrágasztóban* egy másik klasszikus, Karinthy Frigyes *Arabella* című elbeszélésének kortárs újrajrása, ami szintén egy új dimenziót, a földön kívülit jeleníti meg. A *Pillanatrágasztó* kötet címlapja, Moizer Zsuzsa festménye, a *Piros virág*, utalás lehet mind a két elbeszélésre.

A Mikszáth-elbeszélés patriarchális, joviális elbeszélői viszonyulást sugall: „Ezek a kedves kis portékák, ezek a szőke asszonyok olyan szelídek, olyan jók, mint a bárányok. Legalább ez a *Tímár Zsófi*, ez egészen olyan.” A narrátor jóakarató patriarchális viszonyban van a közösséggel, és így Zsófit és Pétert is ismeri. A *Tímár Zsófi muskátlija* az elbeszélői hang és az elbeszélői pozíció tekintetében éppen személytelen hangvétellel áll legtávolabb Mikszáth elbeszélésétől. A Tóth-novella felütése: „Állítólag a szőke nőknek könnyebb.” Az elbeszélés meghatározó vonása az elbeszélői személytelenség. A *Talált mondat* című esszében Tóth Krisztina megállapítja, hogy a „személyesség formái [...] ritkán tudnak érvényesen hatni” korunkban, s a „művek történeti holdudvarát” használva bővítik ki „az értelmezési lehetőségeket”.

Az MA csoport, amelyben Mikszáth *Tímár Zsófi özvegysége* és Tóth Krisztina *Tímár Zsófi muskátlija* című elbeszélését olvastuk, második éve tanul magyarul; a 2019/20. évi tanévben fejezték be MA orosz szakos tanulmányaikat. Az órák száz percig tartanak, két egyetemi tanórányiak. A két diák, aki látogatta az órákat, Visáka Verma és Anurág Kumár, gyakran részt vesz a Magyar Kulturális Intézet programjaiban. A tavalyi delhi Irodalom éjszakáján önkéntesként dolgoztak. Szívesen tanulnak együtt, annak ellenére, hogy társadalmi háttérük különböző. Visáka az elit Army Schoolba járt Almorában, a Himalája hegyei között, míg

Anurág hindi nyelvű állami iskolába járt Béguszarájban, Bihar államban. A főiskolai (college) tanulmányaik után mindketten intenzív orosz kurzusra jártak, és így vették fel őket a Delhi Egyetem Szlavisztika–Finnugrisztika Tanszékén MA orosz szakra. Sokat kellett küzdeniük az orosz nyelv tanulásával, a magyar nyelv tanulása pedig különösen megterhelőnek tűnt számukra, bár úgy láttam, megnyíltak a magyar nyelv tanulása felé, sokat olvastak, Anurág több magyar klasszikus költő – Petőfi, Ady, József Attila – verseit, Hidas Judit *Boldogság tízezer kilométerre* című elbeszélésfüzérének a bevezetését és Tóth Krisztina *Tímár Zsófi muskátlija* című elbeszélését fordította hindire. A 2020. évi delhi Kőrösi Csoma hungarológiai esszéíró versenyen Anurág és Visáka is részt vett.

Anurág az elbeszélés címében a *muskátli* szót az „*aur abhisapt paudhá*” – ’átkozott virág’ kifejezéssel helyettesítette, megelőlegezve az elbeszélés befejezését. Az elbeszélés többi pontján pedig a ’geranium’ szót használta, ami a ’muskátli’ szótári megfelelője. Ezt azzal magyarázta, hogy bár a ’geranium’ létezik Indiában, de vadon nő, ezért ezen a kiemelt helyen, a címben jelzésképpen is fontos, hogy ne az angol ’geranium’ szót, egy „steril, érzelmi töltés nélküli” kifejezést használjon, hanem olyat, ami kapcsolatban van a történet alakulásával.

A Mikszáth-elbeszélés Palócföldön, Bágyon, illetve Gózonban játszódik, míg a Tóth Krisztina-elbeszélésben a regionalitás keretein kívül helyeződik a történet a térbeli elhelyezés szempontjából. Tímár Zsófi és Péter Kaposvár mellől egy faluból jöttek, és Kőbányán, egy panelben élnek az esküvőjük után. A *Tímár Zsófi özvegyiségében* Zsófi esti várakozása a küszöbön, tekintete a „kigyózó országúton” korabeli impresszionista tájképekre emlékeztet, *Tímár Zsófi muskátlijá-*ban a kőbányai panelház kilencedik emeletén élő Zsófi a nagyvárosiak névtelen életét folytatja – „zötykölődik” a buszon, „disznó feliratokat olvasgat” a liftben, amíg feljut a kilencedik emeletre (Eisemann 2013, 5–17). Környezete és viszonyrendszere Tarr Béla *Családi tűzfészek* című filmjének kisszerű, lepusztult világát mutatja, és Zsófi ebbe szeretne valami új, „élő” elemet vinni egy kismacska örökbefogadásával, vagy a muskátlival. Ezt Péter megtagadja tőle. Anurág, aki még soha nem járt Magyarországon, a lakásvételt, a kőbányai másfél szobás panel megvásárlását, a szülők befektetésének a jelentőségét csak alaposabb olvasás után értette meg. A liftbeli „disznó feliratokra” való utalás révén érzékeltette csak, hogy lepusztult, sivár környezetről van szó. De Péter elutasító viselkedését, Zsófi kívánságainak megtagadását megértette. A *Tímár Zsófi muskátlijában* a szereplők, Péter és Zsófi tudatát az elbeszélői narratíva közvetíti. Azt a bekezdést, ahol a narrátor mintegy Zsófi gondolataiba helyezkedve részben igazat ad Péternek, „ebben mondjuk volt valami, tényleg későn értek haza minden nap” (Tóth 2014, 118) Anurág a fordításban kihagyta.

Mikszáth elbeszélése a szőke asszonyokat mint „kedves kis portékákat” említi, akiket a „bárányokhoz” hasonlít, Tóth Krisztina elbeszélése a szőke hajszínt – „a szőke nőknek könnyebb” – a női siker elérésével azonosítja. A ’siker’ Tímár Zsófi esetében a házasságot jelentette, bár egy év után Péter a *Tímár Zsófi muskátlijában* – hasonlóan a *Tímár Zsófi özvegysége* Péteréhez – elhagyja a feleségét. Miután elhagyták, Tímár Zsófi arca Bágyon „mindig fehérebb lesz”, fekete kendőt vesz fel, gyászolja a veszteségét, még ha ideiglenesnek is érzi a különélést. Zsófi a *Tímár Zsófi muskátlijában* Kőbányán nem fejezi ki külső jelekben vagy szavakban, hogy mit érez, az elbeszélő narratívája szerint „megdermed”.

Nyelvi válság – Zsófi némasága

A *Tímár Zsófi özvegysége*ben a belső monológból tudja meg az olvasó, hogy Zsófit a férje búcsú nélkül hagyta el, és reményeit szintén a narrátor közvetítésével fejezi ki („Ha legalább megcsókolta volna még egyszer ha hidegen is, ha erőltetve is...”). Zsófi bízik benne, hogy Péter visszatér („Visszajön. Ő, bizonyosan visszajön”). A belső monológból az olvasó megismeri Zsófi érzéseit, gondolatait. Röviden, a célnak megfelelően ezenkívül is megszólal, „Menjünk! – mondá” az asszonynak, aki Péter üzenetét közvetítette. Majd Péter halálakor: „– Minek hozott kend ide? Honnan fogom őt ezentúl várni?”

A *Tímár Zsófi muskátlija* a nyelv biztonságának az elvesztését mutatja, a nyelv és környezet jelölési alkalmasságát vonja kétségbe. Zsófi „megdermed az idegességtől”, amikor egy képüzenetből ráeszmél, hogy Péter megcsalja, és a riválisának semmit sem képes mondani a telefonba, „csak szuszogott”. A férjének „nem bírt mit mondani, hiába fogalmazgatta magában sorra a lehetséges kezdőmondatokat”, és „zárómondatok se lettek”.

A nyelvi válság az életvilág válságát fejezi ki, Zsófinak megrendül a szavakba, a szavak hagyományos értelmébe vetett bizalma, és ez az értékvilág válságát is kifejezi. A *Tímár Zsófi muskátlijában* Péter nem vesz tudomást Zsófi kívánságairól, nem érti, nem akarja érteni Zsófi vágyait, és egy idő után Zsófi és Péter nem is beszélnek többé a nő kívánságairól. Zsófi nem említi Péter éjszakai és hétvégi kimaradásait sem. A különválás után elnémul. „Nem bírt mit mondani.” A nyelvhasználat deficitjében a világ válsága, „a világ érték-vákuuma”, az emberi kapcsolatok válsága mutatkozik meg (Broch 1988, 49). „Úgy viselkedett, mint aki nem vesz tudomást a saját életéről.” Zsófi hűségéről csak a válaszok/reakciók hiányából értesülünk, nem változtatta meg az e-mail-címét, nem vesz tudomást az e-mailről, amelyben Péter közös megegyezéssel kér válást, nem cserélte ki a zárat, a dupla ágynak csak az egyik fele van bevetve.

Felismerés és tragikus fordulat

Anurág Kumár, a hallgató-fordító arról számolt be, hogy a *Tímár Zsófi muskátlija* megértésében, különösen az elbeszélés utolsó részének a megértésében, sokat segített a *Tímár Zsófi özvegysége*. A békülési kísérlet, a házasság helyreállításának vágya a *Tímár Zsófi özvegysége*ben tragikus következményekhez vezet. Péter minél hamarabb látni akarja, hogy Zsófi eljön-e Gózonba, megbocsátott-e neki, és ezért vállalja, hogy ő teszi fel az aranykeresztet a templomtornyra. A *Tímár Zsófi muskátlijában* Péter muskátlit, a gyöngédség jelét akarja Zsófi számára hagyni.

A fordulat akkor következik be, amikor Péter a *Tímár Zsófi özvegysége*ben megpillantja Zsófit a magasból: „Szíve nagyot dobbant, majd összeszorítja valami, keze megreszket, szeme elhomályosul.” Hasonlóan, amikor Péter a *Tímár Zsófi muskátlijában* a kilencedik emeleten „éppen ránehézkedett a bal oldali vasra, hogy helyére nyomja a ferde ládát”. Balladai kihagyás érzékelteti mindkét novellában a magasból a mélybe tartó zuhanást és vele a szakadékot Péter élete és halála között.

A *Tímár Zsófi özvegysége*ben Zsófi a gózoni templom mellett „némán borult a holttest fölé, s csókokkal borította”.

A döntő, kritikus helyzetekben megjelenő nyelvi válság, a némaság Zsófi jellemzője a *Tímár Zsófi muskátlijában*. Nem válaszol, amikor Péter „békülékeny, tapogatódzó üzenetet” küld. Ahogy Péter váratlanul elmegy a panelház mellett, „soha még tisztábban nem érezte, hogy szereti a feleségét”. Felmegy egykori közös lakásukba, ezt „próbálkozásnak” tekinti, fél, „hevesen ver a szíve”, „pánik” fogja el, aggódik. A nyelv szintje Péter számára sem működik tovább. A távol levő Zsófi „illata” az az intim közeli jelzés, amelyből Péter úgy érzi, hogy próbálkozhat a visszatéréssel. Zsófi visszanyerése a nyelv megkerülésével, a jelzés szintjén történhet: „Arra gondolt, hogy kéne hagyni valami üzenetet. Virágot. Vagy mondjuk egy kismacskát. Zsófi úgyis mindig macskát akart.” Miután Péter lezuhan a kilencedik emeleti ablakból, Zsófi „nem értette, mi történt”. Anurág egy kicsit kibővítette az elbeszélés utolsó mondatát: [Zsófi] „megpillantva a nyitott ablakot és az üres virágládákat” – ezek látványa tudatosítják benne, hogy mi történhetett; „*dzsó sájad uszi ká intazár kar rahé thé*” [amely talán őt várta]. Ezzel – szerintem – finoman segített az indiai olvasónak a történet megértésében.

Kitérő: Természet – kultúra, a világnézet átértékelése

A *Tímár Zsófi muskátlijában* Péter nem vesz tudomást a felesége kívánságairól, vagy nem érti, nem akarja érteni azokat. Zsófi kismacskát vagy muskátlit szeret-

ne, amely a kapcsolódást biztosíthatná a környezethez. A *Tímár Zsófi muskátlija* és Tóth Krisztina versei a természet és kultúra közötti ellentétet alakítják át, a kettő közötti határátlépés lehetőségét készítik elő. Például a *Rigó, Hal, Kutya* című versek az állatok társadalmi befogadását, megváltozott szerepét jelzi. Zsófinak a *Tímár Zsófi muskátlijában* nincs nyelvi eszköze arra, hogy kifejezze az űrt az életében. A nyelvi válság, a vágy, hogy növényekkel és más élőlényekkel töltsen meg az ember az életét, hibridizált életforma, az élet új felfogásának irányába mutat. Rosi Braidotti ír a poszthumanista megismerésről, ami – leegyszerűsítve – új megismerő gondolkodásmódot kíván meg, felértékeli az ökoszisztéma összetartozását és az ember-állat kapcsolatban a természeti – emberi kontinuum képződését mutatja meg. Ha ilyen összefüggésben olvassuk az elbeszélést, más megvilágításba kerül, miért nem érti Péter a felesége kapcsolódását a környezethez a természetten keresztül és Zsófi kívánságait (Braidotti 2018, 435–451).

Mikszáth Kálmán elbeszélésének feldolgozásában Tóth Krisztina kortárs környezetbe helyezett egy klasszikus történetet. Zsófi a *Tímár Zsófi özvegységében* és Zsófi a *Tímár Zsófi muskátlijában* szereti a férjét, fel sem merül benne, hogy elhagyja. Férje megbánására Zsófi a *Tímár Zsófi özvegységében* megfelelő választ ad, de Zsófi a *Tímár Zsófi muskátlijában* befogadó közösség, nyelv és eszközök nélkül nem képes arra, hogy kifejezze, amit érez. A tragikus fordulat váratlanságát a *Tímár Zsófi özvegységében* Rögi ácsmester bizonyos mértékig közvetíti az olvasó számára, a *Tímár Zsófi muskátlijában* az elbeszélői kihagyás miatt az olvasónak csak kevés információja lehet arról, hogyan zuhan le Péter a járdára. A *Tímár Zsófi özvegységében* Zsófi adekvát testi gesztusai („némán borult a holttest fölé, s csókokkal borította”) és nyelvi válasza („Honnan fogom őt ezentúl várni?”) megdöbbenését és gyászát fejezik ki.

Zsófi reakciója Péter teste mellett a *Tímár Zsófi muskátlijában* a panelház melletti járdán tudatosítja az olvasóban az együttérzést Zsófival; azt, hogy Zsófi egy átalakuló kulturális és humánokológiai világ határán áll az élet elvesztésekor, és nincs birtokában adekvát jeleknek, szavaknak, kifejezőeszközöknek.

Anurág Kumár, a hallgató-fordító ezt a hiányt akarta megszüntetni, amikor az elbeszélést egy fél mondattal kiegészítette, hogy az olvasó segítségére siessen. A kiegészítést és a többi változtatást az új nyelvi kontextus és az eltérő kulturális környezet indokolja.

Irodalom

Arató László. 2004. „A kronológia nem szavatol az irodalomtörténet-lady biztonságáért”.

Beszélő 9 (1): 215–240. <http://www.szv.hu/cikkek/irodalomtortenet-lady> (2021. márc. 31.)

Barthes, Roland. 1976. *Válogatott írások*. Budapest: Európa.

- Braidotti, Rosi. 2018. A posztthumántudományok felé. *Helikon* 59 (4): 435–452.
- Broch, Hermann. 1988. *Hofmannstahl és kora*. 40–51. Budapest: Helikon.
- D. Birnbaum, Marianna. 1991. *Esterházy-kalauz*. 7–8. Budapest: Magvető.
- Eisemann György. 2013. Tér és nyelv, látvány és emlékezet a modern magyar novellában. *Irodalomismeret* 14 (2): 5–17. http://www.irodalomismeret.hu/files/2013_2/eisemann_gyorgy.pdf (2021. márc. 31.)
- Hajdu Péter. 2007. Sikertörténetek a századvégi novellisztikában. In *A magyar irodalom története II*. Szerk. Szegedy-Maszák Mihály – Veres András. 548–559. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Hajdu Péter. 2010. *Tudás és elbeszélés*. Budapest: Argumentum Kiadó.
- Horváth Csaba – Tóth Krisztina. 2018. *Reptéri nyúl*. 109–143, 215–245. Budapest: Noran Libro Kiadó.
- Kosztolányi Dezső. 2010. Mikszáth Kálmán. *Somogy* 38 (1): 19–20. http://epa.niif.hu/03100/03112/00005/pdf/EPA03112_somogy_2010_1.pdf (2021. márc. 31.)
- Kucserka Zsófia. 2011. *Az irodalomtanári mesterség gyakorlata és módszertana*. Pécs: PTE, BTK.
- Mazaldan, Indu. 1994. *Vitt mantri-ka nashta (A pénzügyminiszter reggelije)*. 1–3, 14–17. Újdelhi: National Publishing House. Magyar elbeszélések hindi fordítása.
- Mikszáth Kálmán. 1882. *Tímár Zsófi özvegye, A jó palócok*. (32) <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Mikszath-mikszath-osszes-muve-2A85B/elbeszelek-2741-kotet-37D19/a-jo-palocok-1882-32-kotet-3B518/timar-zsofi-ozvegysége-1882-3B5F2/> (2021. márc. 31.)
- N. Kovács Tímea. 2004. *A fordítás mint kulturális praxis*. 18–19. Pécs: Jelenkor Kiadó.
- Pethőné Nagy Csilla. 2005. *Módszertani kézikönyv*. Budapest: Korona Kiadó.
- Sándor Katalin. 2006. Közelítések a médiumköziség kérdéseihez. *Iskolakultúra* 16 (1): 17–36. https://epa.oszk.hu/00000/00011/00100/pdf/iskolakultura_EPA00011_2006_01_017-036.pdf (2021. márc. 31.)
- Tahin Szabolcs. 2003. „Élőbeszédszerűség” Mikszáth prózájában. *Tiszatáj* 57 (11): 37–71. http://epa.oszk.hu/00700/00713/00147/pdf/tiszataj_EPA00713_2003_11_053-071.pdf (2021. márc. 31.)
- Tóth Krisztina. 2011. *Talált mondat. Székfoglaló előadás*. Széchenyi Művészeti és Irodalmi Akadémia, MTA, https://mta.hu/data/dokumentumok/szima/szekfoglalok/Toth_Krisztina.pdf (2021. márc. 31.)
- Tóth Krisztina. 2014. *Pillanatragasztó*. Budapest: Magvető.
- Tóth Krisztina. 2017. *Párducpompa*. Budapest: Magvető.

Margit KEVEŠ

MUŠKATLE ŽOFI TIMAR U INDIJI

*Parafraziranje i prevođenje klasika i savremenih autoratokom učenja
mađarskog jezika*

Rad se bavi savremenom parafrazom klasične pripovetke Kalmana Miksata o životu udove Žofi Timar, pod naslovom *Muškatle Žofi Timar* Kristine Tot, koja je bila deo nastavnog programa za ruske studente master studija mađarskog jezika. Tumačenje Miksatove kratke priče, njen prevod na hindu i analiza narativnog tona u obe priče pomogli su studentima da razumeju i prevedu ovu kratku priču Kristine Tot. Prevod te kratke priče jedan student je pripremio tako da se zadrži narativ, bezlični pripovedački ton, ali su dodati određeni detalji koji su predstavljali prepreku u razumevanju zbog prakse tekstualnog čitanja i kulturnog konteksta. Tako su u prevodu indijskog studenta naslov, odnos između Petera i Žofi kao i Peterova smrt postali drugačije nijansirani.

Ključne reči: intertekstualnost, hronologija, feljton, kratka priča, prevod, tumačenje, mađarska književnost, hindu književnost

Margit KÖVES

THE GERANIUM OF ZSÓFI TÍMÁR IN INDIA

*The Rewriting and Translation of Classics and Contemporary Authors
in the Course of Studying Hungarian*

The paper deals with the contemporary rewriting of Kálmán Mikszáth's classical short story *The Widowhood of Tímár Zsófi* by Krisztina Tóth in *The Geranium of Zsófi Tímár*, that was part of the syllabus for the MA Russian students who specialized in Hungarian. The interpretation of Mikszáth's short story, its Hindi translation and the analysis of narrative voice in both stories helped the students in the understanding and translation of Krisztina Tóth's short story. The translation of Krisztina Tóth's short story was prepared by a student in a way that the narrative, the impersonal voice of narration was maintained, but some details were added which were not easily understood because of the practice of textual reading and cultural context. Thus, the title, the relationship between Péter and Zsófi and Péter's death got a different hue in the translation of the Indian student.

Keywords: intertextuality, chronology, feuilleton, short story, translation, interpretation, Hungarian literature, Hindi literature

TÖRTÉNELEM, IRODALOM

